

พระราชประวัติ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

History of the His Majesty king

Bhumibhol Adulyadej

พรพรรณ คิสกุล*

Pornpan Diskul, M.S.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระปรเมนทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เสด็จพระราชสมภพ ณ โรงพยาบาลเคมบริดจ์ (Cambridge) ซึ่งภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็นโรงพยาบาลเมาท์ออเบอร์น (Mount Auburn) รัฐแมสซาชูเซตต์ (Massachusetts) สหรัฐอเมริกา (กัลยาณีวัฒนา, สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ, 2530: 5) เมื่อวันจันทร์ เดือนอ้าย ขึ้น 12 ค่ำ ปีเถาะ นพศก จุลศักราช 1289 ตรงกับวันที่ 5 ธันวาคม พุทธศักราช 2470 มีพระนามเดิมว่า พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภูมิพลอดุลยเดช ซึ่งมีความหมายว่า ผู้ทรงกำลังอำนาจไม่มีอะไรเทียบในแผ่นดิน เป็นพระราชโอรสพระองค์เล็กในสมเด็จพระราชบิดา เจ้าฟ้ามหิตลอดุลยเดช กรมหลวงสงขลานครินทร์

(พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหา จุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระศรีเสาวรินทิราบรมราชเทวี) และสมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์ ซึ่งภายหลังทั้งสองพระองค์ได้รับการเฉลิมพระนามาภิไธยเป็น สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก และสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี มีพระเชษฐภคินี และสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช คือสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณีวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ที่ 6 พฤษภาคม พุทธศักราช 2466 ณ กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ กับพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล เสด็จพระราชสมภพเมื่อวันอาทิตย์ที่ 20 กันยายน

* เจ้าหน้าทีวิเคราะห์งบประมาณ ระดับ 6 สำนักงานประมวณ.

พุทธศักราช 2468 ณ เมืองไฮเดลเบิร์ก ประเทศเยอรมันนี

เมื่อพุทธศักราช 2471 ได้โดยเสด็จสมเด็จพระบรมราชชนก ซึ่งทรงสำเร็จการศึกษาปริญญาแพทยศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยม) จากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด สหรัฐอเมริกา กลับประเทศไทยประทับ ณ วังสระปทุม ต่อมาในวันที่ 24 กันยายน พุทธศักราช 2472 สมเด็จพระบรมราชชนกเสด็จสวรรคต ขณะนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ทรงเจริญพระชนมายุได้ไม่ถึง 2 พรรษา และเมื่อมีพระชนมายุได้ 5 พรรษา ได้ทรงเข้ารับการศึกษาชั้นต้น ณ โรงเรียนนาแตร์เดอี กรุงเทพฯ จนถึงพุทธศักราช 2476 จึงเสด็จพระราชดำเนินประทับ ณ เมืองโลซานน์ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ พร้อมด้วยสมเด็จพระบรมราชชนนี พระเชษฐภคินีและสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช เพื่อทรงศึกษาต่อในชั้นประถมศึกษาในโรงเรียน Miremont ทรงศึกษาวิชาภาษาฝรั่งเศส ภาษาเยอรมันและภาษาอังกฤษ จากนั้นทรงเข้าศึกษาชั้นมัธยมศึกษาที่โรงเรียน Ecole Nouvelle de la Suisse Romande, Chailly-sur-Lausanne เมื่อทรงรับประกาศนียบัตร Bachelier es Lettres จาก Gymnase Classique Cantonal แห่งเมืองโลซานน์ แล้ว ทรงเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยโลซานน์ โดยทรงเลือกศึกษาในแขนงวิทยาศาสตร์

ในปีพุทธศักราช 2477 พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอานันทมหิดล เสด็จขึ้นครองราชย์เป็นพระมหากษัตริย์ รัชกาลที่ 8 แห่งบรมราชจักรีวงศ์ พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าภูมิพลอดุลยเดชจึงทรงได้รับการสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช เมื่อพุทธศักราช 2478 และได้โดยเสด็จพระราชดำเนินสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลนิวัตประเทศไทยเป็นครั้งแรกในปีพุทธศักราช 2481 โดยประทับ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิต เป็นการชั่วคราว

แล้วเสด็จพระราชดำเนินกลับไปประเทศสวิตเซอร์แลนด์ จนถึงพุทธศักราช 2488 จึงโดยเสด็จพระราชดำเนินสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลนิวัตประเทศไทยเป็นครั้งที่สอง ครั้งนี้ประทับ ณ พระที่นั่งบรมพิมานในพระบรมมหาราชวัง

ในวันที่ 9 มิถุนายน พุทธศักราช 2489 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลเสด็จสวรรคตโดยกระทันหัน ณ พระที่นั่งบรมพิมาน ในพระบรมมหาราชวัง สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดชจึงเสด็จขึ้นครองราชสมบัติสืบราชสันตติวงศ์ในวันเดียวกันนั้น แต่เนื่องจากทรงมีพระราชภารกิจด้านการศึกษา จึงทรงต้องอำลาประชาชนชาวไทยเสด็จพระราชดำเนินกลับไปยังประเทศสวิตเซอร์แลนด์อีกครั้งหนึ่งในเดือนสิงหาคม พุทธศักราช 2489 เพื่อทรงศึกษาต่อ ณ มหาวิทยาลัยแห่งเดิม หากในครั้งนี้ทรงเลือกศึกษาวิชากฎหมายและวิชารัฐศาสตร์แทนวิชาวิทยาศาสตร์ที่ทรงศึกษาอยู่เดิม

ระหว่างที่ประทับศึกษาอยู่ในต่างประเทศนั้น ทรงพบหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร ธิดาในหม่อมเจ้านักขัตรมงคล กิติยากร กับหม่อมหลวงบัว (สนธิวงศ์) กิติยากร (ภายหลังพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สถาปนาพระอิสริยยศ หม่อมเจ้านักขัตรมงคลฯ ขึ้นเป็นพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้านักขัตรมงคล เมื่อพุทธศักราช 2493 และขึ้นเป็นพระองค์เจ้าต่างกรมมีพระนามว่า พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นจันทบุรีสุรนาถ เมื่อพุทธศักราช 2495) ต่อมาทรงหมั้นกับหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร ในวันที่ 19 กรกฎาคม พุทธศักราช 2492 ณ เมืองโลซานน์ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์

ในพุทธศักราช 2493 เสด็จพระราชดำเนินนิวัตพระนคร ประทับ ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน พระราชวังดุสิต ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ตั้งการพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระ-

บรมศพพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล ในเดือนมีนาคม พุทธศักราช 2493 ต่อมาวันที่ 28 เมษายน ปีเดียวกัน ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ตั้งการพระราชพิธีราชาภิเษกสมรสกับหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร ณ พระตำหนักสมเด็จพระศรีเสาวรินทร์ราชมรรษาเทวี พระพันวสาอัยยิกาเจ้า ในวังสระปทุม ซึ่งในการพระราชพิธีราชาภิเษกสมรสนี้ มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สถาปนาหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร ขึ้นเป็นสมเด็จพระราชินีสิริกิติ์

ในวันที่ 5 พฤษภาคม พุทธศักราช 2493 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ตั้งการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกตามแบบอย่างโบราณราชประเพณีขึ้น ณ พระที่นั่งไพศาลทักษิณ ในพระบรมมหาราชวัง เสด็จพระบรมนามาภิไธยตามที่จารึกในพระสุพรรณบัฏว่า พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤพดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร พร้อมทั้งพระราชทานพระปฐมบรมราชโองการว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขของมหาชนชาวสยาม” และในโอกาสนี้ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมสถาปนาเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระราชินีสิริกิติ์ ขึ้นเป็นสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินี

หลังจากเสด็จการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกแล้ว ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงรักษาพระสุขภาพ ณ เมืองโลซานน์ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ตามที่คณะแพทย์ถวายคำแนะนำ และระหว่างที่ประทับในเมืองโลซานน์ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินี มีพระประสูติกาลพระราชธิดาพระองค์แรก คือสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าอุบลรัตน์ราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี ซึ่งประสูติ ณ โรงพยาบาลมงซัวซีส์ เมืองโลซานน์ เมื่อวันที่ 5 เมษายน พุทธศักราช 2494 และเมื่อสมเด็จพระเจ้า

ลูกเธอพระองค์แรกเจริญพระชันษาได้ 7 เดือน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินนิวัตพระนคร ประทับ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิต จากนั้นทรงย้ายไปประทับ ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน พระราชวังดุสิต เนื่องจากทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ปรับปรุงพระตำหนักจิตรลดารโหฐานสำหรับเป็นที่ประทับแทนการที่รัฐบาลจะจัดสร้างพระตำหนักขึ้นใหม่ และที่พระที่นั่งอัมพรสถานนี้เอง สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินี มีพระประสูติกาลพระราชโอรสและพระราชธิดาอีกสามพระองค์ คือ

สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าวชิราลงกรณ์ ประสูติเมื่อวันจันทร์ ที่ 28 กรกฎาคม พุทธศักราช 2495 ในพุทธศักราช 2516 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ์ สยามมกุฎราชกุมาร

สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุดา กิติวัฒนาตุลาไสยาภย์ ประสูติเมื่อวันเสาร์ ที่ 2 เมษายน พุทธศักราช 2498 ในพุทธศักราช 2520 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ์ รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี

สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดี ที่ 4 กรกฎาคม พุทธศักราช 2500

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระผนวช เมื่อวันที่ 22 ตุลาคม พุทธศักราช 2499 ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ในพระบรมมหาราชวัง และประทับจำพรรษา ณ พระตำหนักปั้นหย่า วัดบวรนิเวศวิหาร มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินี เป็นผู้สำเร็จราชการ ทรงปฏิบัติราชการแผ่นดินแทนพระองค์ตลอดเวลา 15 วัน ที่ทรง

พระผนวชอยู่ และจากการที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินี ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจในตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ได้อย่างเรียบร้อยเป็นที่พอพระราชหฤทัย จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ในปีเดียวกันนั่นเอง และในวันที่ 31 ตุลาคม พุทธศักราช 2500 หลังจากทรงประกอบพิธีเฉลิมพระตำหนักจิตรลดารโหฐานซึ่งได้ต่อเติมขึ้นใหม่แล้ว ทรงย้ายที่ประทับจากพระที่นั่งอัมพรสถาน พระราชวังดุสิต กลับไปประทับที่พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิต จนถึงปัจจุบัน (สำนักพระราชเลขานุการ, 2539)

ความผูกพันที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงมีต่อราษฎรไทยแน่นแฟ้นยิ่งนัก

จากพระราชประวัติ จะเห็นได้ว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชสมภพและทรงเจริญพระชนมายุในต่างประเทศเกือบตลอดมา มีพระราชวโรกาสโดยเสด็จพระบรมราชชนกกลับประเทศไทยในปี พ.ศ. 2471 และประทับอยู่ในประเทศไทยถึงเมื่อทรงมีพระชนมายุเพียง 5 พรรษา หลังจากนั้นก็ทรงได้โดยเสด็จพระราชดำเนินพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลนิวัตประเทศไทยในฐานะพระอนุชาธิราช ในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ อีก 2 ครั้งเท่านั้น คือครั้งแรกในปี พ.ศ. 2481 เมื่อทรงมีพระชนมายุ 11 พรรษา และครั้งที่สองในปี พ.ศ. 2488 เมื่อทรงมีพระชนมายุ 18 พรรษา นับว่าก่อนเสด็จขึ้นครองศิริราชสมบัติพระองค์ทรงมีพระราชวโรกาสที่จะได้ทรงสัมผัสกับราษฎรไทยเพียงไม่นานนัก ดังนั้น โอกาสที่ความผูกพันจะเกิดขึ้นจึงมีน้อย แต่โดยที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระบรมเชษฐาธิราชซึ่งมีพระชนมายุห่างกันเพียง 2

พรรษา และทรงใกล้ชิดสนิทสนมกันเป็นอย่างยิ่ง ดังที่ได้ศึกษาพระราชประวัติของพระองค์จากพระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระพี่นาง เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา เรื่องเจ้านายเล็ก ๆ ยุวกษัตริย์ เห็นได้ว่า ทั้งสองพระองค์ทรงโปรดหลายสิ่งคล้ายกันและทรงมีกิจกรรมร่วมกันเสมอมา รวมถึงในขณะที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลประทับอยู่ในประเทศไทย ช่วงสุดท้ายในการเสด็จนิวัตประเทศไทยครั้งที่ 2 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะโดยเสด็จพระบรมเชษฐาธิราชในการทรงประกอบพระราชกรณียกิจเกือบตลอด ซึ่งในช่วงนั้นราษฎรไทยเพิ่งมีโอกาสได้พบและได้เข้าเฝ้าพระมหากษัตริย์ หลังจากที่เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองภายในประเทศ และพระมหากษัตริย์มิได้ประทับอยู่ในราชอาณาจักรเป็นเวลานาน คนไทยโดยทั่วไปนั้นมีความเคารพผูกพันและจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์มาโดยตลอดระยะเวลาอันยาวนานของประวัติศาสตร์ชาติไทยทุกหนทุกแห่งที่ ทั้งสองพระองค์เสด็จไป จะมีราษฎรเป็นจำนวนมากคอยเฝ้ารับเสด็จอย่างยินดี ผูกพันและจงรักภักดี มีผู้บันทึกไว้ว่า **“สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระราชอนุชาไม่ทรงรู้สึกเบื่อหน่ายในการที่จะเสด็จพระราชดำเนินไปพบพสกนิกร เมื่อใดที่มิหมายกำหนดการจะประพาสที่ใดแล้ว ไม่เคยให้เจ้าของท้องถิ่นต้องคอยเก้อค่าง แม้ในยามที่ทรงพระประชวร จะทรงสู้พระราชอุตสาหะเสด็จพระราชดำเนินโดยไม่ทรงฟังเสียงทัดทานห้ามปรามของผู้ใด ยิ่งถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2489 อันใกล้เวลาจะเสด็จกลับไปศึกษาต่อ ก็ยังทรงโปรดเสด็จประพาสต่างจังหวัดถี่ขึ้น กล่าวได้ว่า ความผูกพันรักใคร่ระหว่าง “ในหลวง” กับประชาชนยิ่งแน่นแฟ้นยิ่งยิ่งขึ้น”** (จิรภา อ่อนเรือง, 2530: 40-41)

การเสด็จสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน

พ.ศ. 2489 จึงเป็นความสูญเสียที่ยิ่งใหญ่ร่วมกันในแผ่นดินไทย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้นความทุกข์ในพระราชหฤทัยของพระองค์น่าจะท่วมท้นอย่างสิ้นถ้อยคำที่จะบรรยายได้ แต่ด้วยได้ทรงทราบถึงความโหยหาในการมีพระมหากษัตริย์ของราษฎร ประกอบกับการได้ทรงสัมผัสถึงความจงรักภักดีของราษฎรที่มีต่อพระมหากษัตริย์ และการเผชิญชีวิตท่ามกลางทุกข์ยากของเขาเหล่านั้นในสภาพที่แตกต่างจากที่ทรงประสบมาในต่างแดน ในช่วงที่พระองค์ได้โดยเสด็จพระบรมเชษฐาธิราชในการทรงประกอบพระราชกรณียกิจเกือบตลอดช่วงเสด็จนิวัตครั้งสุดท้ายของพระบรมเชษฐาธิราช ทำให้พระองค์ทรงรับสืบทอดราชสันตติวงศ์ต่อจากพระบรมเชษฐาธิราช ทั้งที่โดยสภาพการณ์ในขณะนั้นยากนักที่จะมีใครแน่ใจได้ว่าพระองค์จะทรงรับภาระอันยิ่งใหญ่และหนักหนานี้ซึ่งกรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากรได้ตรัสเล่าว่า เคยกราบทูลถามถึงมูลเหตุที่ทำให้พระองค์ทรงรับราชสมบัติ ทรงมีพระราชดำรัสว่า **“เพราะฉันเป็นคนไทย ประชาชนเขาต้องการให้ฉันทำหน้าที่”** (จิรภา อ่อนเรือง, 2530: 54-55) ดังที่ในเวลาต่อมาอีกนานได้ทรงมีพระราชกระแสพระราชทานแก่ผู้ปฏิบัติงานใกล้ชิดเบื้องพระยุคลบาทท่านหนึ่งว่า **“ฉันถือว่า ฉันเป็นพลเมืองคนหนึ่งซึ่งมีตำแหน่งตราบไต่ที่ยังอยู่ในตำแหน่งนี้ ตราบนั้นฉันต้องปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย”** (พล.ต.ต. วชิษฐ เดชกุญชร, 2518: 70) และในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2503 ขณะเสด็จเยือนประเทศสหรัฐอเมริกาอย่างเป็นทางการ ทรงมีพระราชดำรัสตอบที่ประชุมนักหนังสือพิมพ์อเมริกันมีความห่วงหนึ่งว่า **“เมื่องานของนักข่าวเรียบร้อยก็หมดหน้าที่กลับบ้านเป็นตัวของตัวเองได้ แต่หน้าที่ของพระองค์ต้องทรงเป็นพระราชา ทั้งกลางวันกลางคืนไม่มีเวลาหมดหน้าที่ไปได้”** (สมลักษณ์ ไตสกุล, 2514: 10) และในปี พ.ศ. 2489 ครั้งนั้นทั้งที่พระองค์ยังทรงอยู่ในภาวะที่ทรงโศกเศร้า

อาดูรอย่างแสนสาหัสแต่พระองค์ก็ทรงมีพระราชหฤทัยห่วงใยในความทุกข์ของราษฎรของพระองค์มากกว่า ดังเช่นเหตุการณ์ในวันหนึ่งเมื่อพระองค์เสด็จพระราชดำเนินไปถวายบังคมพระบรมศพยังพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ขณะผ่านประชาชน นิสิตนักศึกษา ซึ่งไปคอยเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทค้ำคั่ง มีผู้กราบบังคมทูลว่า **“ต่อไปนี้เราไม่มีในหลวงแล้ว”** ทรงมีรับสั่งเหมือนกับจะปลอบใจประชาชนในทันทีว่า **“ในหลวงยังอยู่ พระอนุชาต่างหากไม่มีแล้ว”** (จิรภา อ่อนเรือง, 2530: 56) กระแสรับสั่งดังกล่าวแสดงว่าพระองค์มิได้ทรงคำนึงถึงความทุกข์ที่ท่วมท้นอยู่ภายในพระราชหฤทัยเลยแม้แต่น้อย หากทรงคำนึงถึงแต่พระราชภารกิจที่ทรงมีต่อราษฎรเป็นสำคัญ ดังเช่นบทสรุปความทรงจำในช่วงเวลาแห่งความทุกข์ทเวษนี้ของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ที่ทรงนิพนธ์ไว้ว่า **“ยุวกษัตริย์ พระองค์หนึ่งเสด็จสวรรคตไปแล้ว ยุวกษัตริย์อีกพระองค์หนึ่งก็เสด็จขึ้นครองราชย์ต่อไป”** (กัลยาณิวัฒนา, สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ, 2530: 287)

เหตุการณ์วันเสด็จกลับประเทศสวีตเซอร์แลนด์ หลังจากพระบรมเชษฐาธิราชเสด็จสวรรคตและพระองค์ขึ้นครองศิริราชสมบัติแล้ว มีบทพระราชนิพนธ์ของพระองค์พิมพ์เผยแพร่ในหนังสือวังวรณคดี ซึ่งแสดงถึงพันธะในพระราชหฤทัยของพระมหากษัตริย์ผู้มีพระชนมายุเพียง 19 พรรษาและเพิ่งเสด็จขึ้นครองราชย์ได้เพียง 2 เดือน ที่มีต่อพลภคนิกรของพระองค์ ความว่า **“วันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ. 2489 วันนีถึงวันที่เราจะต้องจากกันไปแล้ว ... ตามถนนผู้คนช่างมากมายเสียจริง ๆ ที่ถนนราชดำเนินกลางราษฎรเข้ามาใกล้ขีดรถที่เรานั่ง กลัวเหลือเกินว่าล้อรถของเราจะไปทับแข้งทับขาใครเข้าบ้าง รถแล่นฝ่าฝูงชนไปได้ช้าอย่างที่สุด ถึงวัดเบญจมบพิตรรถแล่นได้เร็วขึ้นบ้างตามทางที่ผ่านมา ได้ยินเสียง**

ใครคนหนึ่งร้องออกมาดัง ๆ ว่า “อย่าละทิ้งประชาชน” อยากจะร้องบอกเขาลงไปว่า ถ้าประชาชนไม่ “ทิ้ง” ข้าพเจ้า แล้วข้าพเจ้าจะละทิ้งอย่างไรได้ แต่รวิงเร็วและเลยไปไกลเสียแล้ว” (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2539 : 14)

ความผูกพันที่มีต่อราษฎรไทยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรากฏชัดเจนในพระราชหัตถเลขาที่ทรงมีถึงพระสหายเก่าเมื่อครั้งยังศึกษาอยู่ต่างประเทศ เมื่อเสด็จนิวัติประเทศไทยเป็นการถาวรแล้วว่า “เมื่อข้าพเจ้าเป็นนักเรียนอยู่ในยุโรป ข้าพเจ้าไม่เคยตระหนักว่าประเทศของข้าพเจ้าคืออะไร และเกี่ยวข้องกับข้าพเจ้ามากแค่ไหน ไม่ทราบตรามจนกระทั่งข้าพเจ้าได้เรียนรู้ที่จะรักประชาชนของข้าพเจ้า เมื่อได้ติดต่อกับเขาเหล่านั้น ซึ่งทำให้ข้าพเจ้าสำนึกในความรักอันมีค่ายิ่ง ข้าพเจ้าไม่เป็นโรคคิดถึงบ้านที่จริงจิงอะไรนัก แต่ข้าพเจ้าได้เรียนรู้โดยการทำงานที่นี้ว่า ที่ของข้าพเจ้าในโลกนี้ก็คือ การที่ได้อยู่ท่ามกลาง

ประชาชนของข้าพเจ้า นั่นคือ คนไทยทั้งปวง” (สมลักษณ์ โตสกุล, 2514: 9) ซึ่งสอดคล้องกับที่สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถสิริกิติ์ได้พระราชนิพนธ์ถึงพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จากเรื่องความทรงจำในการตามเสด็จต่างประเทศทางราชการ ความว่า “พระเจ้าอยู่หัวทรงตั้งพระทัยไว้อย่างแน่วแน่ว่าจะไม่เสด็จออกนอกประเทศถ้าไม่ทรงมีเหตุที่สำคัญพอ ในฐานะที่ทรงเป็นพระประมุขของชาวไทย สมควรที่จะประทับอยู่ในบ้านเมืองเพื่ออยู่ใกล้ชิดกับราษฎรของท่านให้มากที่สุด ถึงแม้เสด็จแปรพระราชฐานก็ทรงแปรอยู่ในประเทศเรานี่เอง ทางเหนือบ้าง ทางใต้บ้าง แล้วแต่โอกาสจะอำนวย ไม่ได้เคยทรงคิดที่จะเสด็จเมืองไกลเคียดงเพื่อทรงเที่ยวเตร่ชื่อของหรือเปลี่ยนแปลงบรรยากาศอย่างคนอื่นในฐานะเดียวกันนี้เลย” (สิริกิติ์, สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ, 2515: 2-3)
